

IZABELA KLEPACKA-DUNAJKO, HALINA KAŁUŻA
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

**Agro-ekoturystyka zielarska przykładem markowego
produktu turystycznego w Polsce**

Wprowadzenie

Rozwój agroturystyki w Polsce datuje się na lata 90 ubiegłego stulecia. Pogorszenie sytuacji ekonomicznej wielu gospodarstw rolnych zmusiło rolników do poszukiwania alternatywnych źródeł dochodu. Jedną z najważniejszych aktywności jest coraz bardziej popularna działalność turystyczna. Oferta agroturystyczna staje się coraz bardziej popularna, a o jej rozwoju świadczy rosnąca liczba gospodarstw rolnych z taką właśnie dodatkową działalnością gospodarczą, których jest w Polsce 8267, co stanowi 0,57% wszystkich gospodarstw rolnych w kraju¹.

Sytuacja ekonomiczno-społeczna polskiej wsi wskazuje na konieczność rozwoju innowacyjnej przedsiębiorczości, tworzące przedsiębiorstwo oparte na wiedzy. Wiedza jest źródłem przewagi konkurencyjnej. W związku z narastającą konkurencją oraz wymaganiami turystów, właściciele gospodarstw agroturystycznych stają przed obliczem ciągłego zwiększania atrakcyjności swoich ofert. Gospodarstwo agroturystyczne tworząc swoją ofertę uwzględnia opinię i preferencję swoich klientów oraz zapotrzebowanie rynku. W związku z tym, zarządzanie biznesem agroturystycznym prowadzi do nieustającej edukacji.

Właściciele gospodarstw agroturystycznych coraz więcej uwagi poświęcają jakości produktu agroturystycznego i aktywnie poszukują rozwiązań innowacyj-

¹ GUS, *Charakterystyka gospodarstw rolnych 2013 r.*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2014.

² P.F. Drucker, *Innowacje i przedsiębiorczość*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1992.

³ Kałuża H., Rytel, *MInnowacyjność w świetle studium przypadku gospodarstw rolniczych*

nych, bowiem turyści stają się coraz bardziej wymagający i poszukują innowacyjnych rozwiązań w tej formie wypoczynku.

Innowacja polega na celowym i zorganizowanym poszukiwaniu zmian i systematycznej analizie okazji do społecznej lub gospodarczej innowacji, którą taka zmiana miałaby umożliwić². W rolnictwie innowacyjność musi uwzględniać specyficzne cechy tego sektora gospodarki, głównie biologiczny i przestrzenny charakter produkcji. Związane jest to z długimi cyklami produkcyjnymi, zależnością produkcji od jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, a także sezonowością produkcji³.

C. Maziarz za innowacje rolnicze uznaje nowe wytwory lub zabiegi produkcyjne, lub też idee, które służą podniesieniu prestiżu społecznego, wyzwalając działania zespołowe⁴. Zdaniem cytowanego autora:

- wytwory – to nowe techniczne środki produkcji, nowy materiał siewny i hodowlany, nowe środki chemiczne które służą produkcji rolniczej;
- sposoby gospodarowania – to nowe zabiegi produkcyjne w poszczególnych działach i gałęziach produkcji w gospodarstwie;
- określone koncepcje i metody kierowania gospodarstwem – to nowe cele, kierunki i struktura gospodarowania służące lepszemu zaspokajaniu potrzeb rolnika, jak też dobru wspólnemu całej społeczności wiejskiej.

Przedstawiony schemat innowacji w rolnictwie jest podobny do ogólnego modelu innowacji, w którym wyróżnia się innowacje produktowe, procesowe i organizacyjne.

C. Maziarz wyróżnia innowacje rolnicze, które można podzielić na innowacje proste oraz innowacje złożone⁵.

Każda zmiana, nowy produkt, złożony proces technologiczny, czy też zmiana organizacji produkcji, posiada pewne cechy ekonomiczne, techniczne, estetyczne itp., które zachęcają lub zniechęcają rolnika do jej wprowadzenia. Im bardziej przyszli innowatorzy będą postrzegali daną zmianę za lepszą od dotychczasowej formy, tym chętniej i częściej będą po nią sięgać i tym szybciej owa innowacja zostanie przyjęta.

Zmiany, które dokonują się w rolnictwie, dotyczą zmian podyktowanych nie tylko presją rynku. Rolnicy reagują na sygnały płynące od konsumentów.

² P.F. Drucker, *Innowacje i przedsiębiorczość*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1992.

³ Kałuża H., Rytel, *Innowacyjność w świetle studium przypadku gospodarstw rolniczych z gminy Mokobody*, Roczniki Naukowe Seria, t. XII, z. 5, s. 68–69, 2010.

⁴ Maziarz C., *Andragogika rolnicza*, PWN, Warszawa 1977.

⁵ Ibidem, s. 165.

Wraz z rosnącym popytem na ekologiczne produkty, co przede wszystkim związane jest ze zmianą stylu życia, turyści również oczekują od gospodarstw agroturystycznych ekologicznych innowacji, zgodnych z zrównoważonym rozwojem.

Ekoinnowacja to innowacja, która poprawia efektywność wykorzystania zasobów naturalnych w gospodarce, zmniejsza negatywny wpływ działalności człowieka na środowisko lub wzmacnia odporność gospodarki na presje środowiskowe⁶. Ekoinnowacje przynoszą korzyści nie tylko gospodarstwu i turystyce, jednocześnie nie oddziałując negatywnie na środowisko naturalne.

W krajach Unii Europejskiej stopień korzystania z wypoczynku na obszarach wiejskich uzależniony jest od zamożności danego społeczeństwa. Im społeczeństwo zamożniejsze, tym chętniej korzysta z tej formy wypoczynku. Bardzo popularny jest w tych krajach model rolnictwa, w którym zarówno się oferuje wytwarzaną żywność, jak również świadczy usługi publiczne tzw. środowiskowe i krajobrazowe⁷.

Na rynku agroturystycznym innowacyjność ma zróżnicowany i niejednorodny charakter. Jednym z nich są przedsięwzięcia z zakresu agro-ekoturystyki. Wymagają one zapewnienia usług o najwyższej jakości oraz bogatej oferty skierowanej do zróżnicowanej grupy odbiorców. Celem opracowania jest ukazanie innowacyjnego podejścia do produktu agroturystycznego na przykładzie gospodarstwa agroturystycznego zlokalizowanego na Podlasiu.

1. Charakterystyka regionu i gospodarstwa agro-ekoturystycznego

Gospodarstwo Agroturystyczne Ziołowy Zakątek położone jest 70 km od Puszczy Białowieskiej w miejscowości Koryciny na Wysoczyźnie Drohickej. Gospodarstwo oferuje przede wszystkim wytchnienie wśród podlaskiej natury. Ośrodek zapewnia 120 miejsc noclegowych w tradycyjnych, staropolskich chatkach, które zostały pozyskane wraz z wyposażeniem z okolicznych miejscowości. Gospodarstwo umożliwia pobyt gościom wraz z towarzyszącym im zwierzętom. Posiłki w gospodarstwie przygotowywane są z produktów ekologicznych pochodzących głównie z własnych upraw. Miejsce słynie w okolicy z jedynej w swoim rodzaju zupy pokrzywowej. W gospodarstwie hodowane są zwierzęta dla potrzeb gospodarstwa, jak również produkcja piwa i ciastek żółdziowych. Integralną częścią gospodarstwa agroturystycznego Ziołowy Zakątek jest Podla-

⁶ A. Szpor, A., Śniegocki, *Ekoinnowacje w Polsce. Stan obecny, bariery rozwoju, możliwości wsparcia*, Warszawa 2012.

⁷ Tatka M., *Rolnictwo w Unii Europejskiej – problemy objęcia polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną*, KCDRRi OW Oddział w Poznaniu, Poznań 2002.

ski Ogród Botaniczny. Ogród prezentuje ponad 900 gatunków roślin leczniczych i aromatycznych co stanowi największą w Polsce kolekcję tych roślin. Na terenie gospodarstwa prowadzone są warsztaty zielarskie z zakresu wykorzystania roślin i runa leśnego. Ośrodek umożliwia również zakup sadzonek ziół, jak i przypraw ekologicznych produkowanych w gospodarstwie. Omawiane gospodarstwo to magiczne miejsce tworzone przez ludzi z pasją. Ostoja wiejskiego życia z tradycjami i miejscową kulturą.

Przy gospodarstwie działa zakład produkcyjny „Dary Natury”, w którym wytwarzane są mieszanki ziół, przyprawy, oleje oraz wiele innych produktów ekologicznych. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań pozwala na podniesienie jakości i konkurencyjności produktu agroturystycznego. Strategia zrównoważonego zarządzania bogactwem naturalnym odegrała kluczową rolę jaką spełnia gospodarstwo agroturystyczne w rozwiązywaniu problemu zatrudnienia na terenach wiejskich. Dzięki wiedzy ta gałąź rolnictwa zdobyła przewagę konkurencyjną. Coraz większa wiedza ekologiczna oraz idący za nią trend skłania turystów do korzystania z tej formy wypoczynku

2. Kluczowe produkty turystyczne gospodarstwa

Gospodarstwo Agroturystyczne „Ziołowy Zakątek” poza ofertą noclegową posiada również bardzo bogatą ofertę edukacyjną. Korzystają z niej turyści indywidualni jak i zorganizowane grupy.

W Podlaskim Ogrodzie Botanicznym, prócz poznania roślin można uzyskać informacje o ziołach zasłyszanych z gawęd starszych ludzi przez właściciela w dzieciństwie, które rozwinęły w nim pasję do ziół. Na terenie ośrodka prowadzona jest sprzedaż ziół, przypraw, olei czy esencji do nalewek. Osoby zatrudnione udzielają pomocy w wyborze odpowiednich produktów. Owe miejsce zwane jest Kącikiem Zielarza, gdzie znajduje się pomieszczenie z księgozbiorem właściciela. Kameralność miejsca pozwala na chwilę odpoczynku i literaturę o ziołach, ekologii, jak również o agrotechnice i ekonomii.

Jedną z głównych atrakcji zapewnianych przez gospodarstwo jest zwiedzanie zakładu produkcyjnego „Dary Natury”. Zaobserwować tam można proces produkcyjny mieszanek ziół, herbat i olei.

Turyści mogą również obserwować dziką przyrodę. Gospodarstwo oferuje przejażdżkę „Żelazniakiem” po leśnych duktach. Podróż furmanką po okolicznych lasach jest interesującą przygodą dla dzieci jak i wspomnieniem z dzieciństwa dorosłym wczasowiczom.

Gospodarstwo jest otwarte na sugestie gości. Dostosowuje swoją ofertę do poszczególnych grup jak i do pory roku. Na terenie gospodarstwa dla gości istnieje możliwość korzystania z sauny, która jest opalana drewnem, jak i atrakcje sezonowe np. jak jazdę konną czy kulig, ognisko i grill.

Ośrodek w wyniku współpracy z gminą stworzył ścieżkę rowerową, pozwalając odkryć uroki podlaskiej natury. Gmina również wspiera działania promocyjne regionu np. prowadzone na targach przez „Ziołowy Zakątek”.

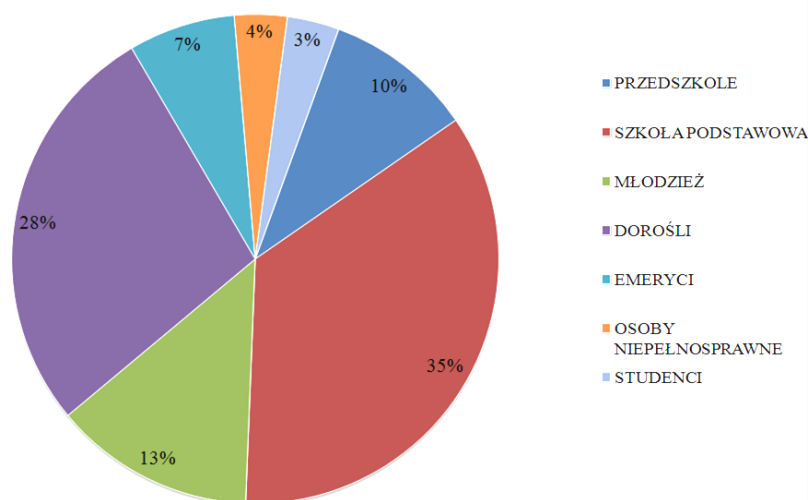
3. Edukacja dla ekologii

Od maja 2012 roku na terenie gospodarstwa działa Ośrodek Edukacji Przyrodniczej Ziołowego Zakątka. Zadaniem ośrodka jest przekazanie wiedzy z zakresu bogactwa przyrodniczego okolicznego terenu, tradycji zielarskiej oraz zrównoważonego rozwoju, a także z ochrony środowiska, ekologii oraz anatomii i fizjologii roślin.

Ośrodek edukacyjny dysponuje Ogrodem Botanicznym, gospodarstwem ekologicznym oraz laboratorium wyposażonym w nowoczesny sprzęt. Na warsztatach edukacyjnych mierzona jest zawartość olejków eterycznych w roślinie, sprawdzane pH substancji czy też za pomocą mikroskopu stereoskopowego obserwacje małych owadów w trój wymiarze przez uczestników.

Kształceniowa funkcja turystyki może więc być pełniona zarówno w sensie poznawczym, jak i praktycznym. Turysta bowiem, zdobywając orientację w otaczającej go rzeczywistości przyrodniczej, społecznej i kulturowej, przyswaja sobie również pewne umiejętności oraz nawyki, które może spożytkować praktycznie⁸. Rocznie miejsce to odwiedza ponad cztery tysiące osób w grupach zorganizowanych. Największą grupę stanowią dzieci szkół podstawowych. Chętnie odwiedzają ogród również wycieczki z przedszkoli, jak i uczestnicy Uniwersytetu Trzeciego Wieku (rys. 1).

⁸ Gaworecki W. *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003.

Rysunek 1. Procentowy udział grup zorganizowanych odwiedzających „Ziołowy Zakątek” od stycznia do października 2014 r.

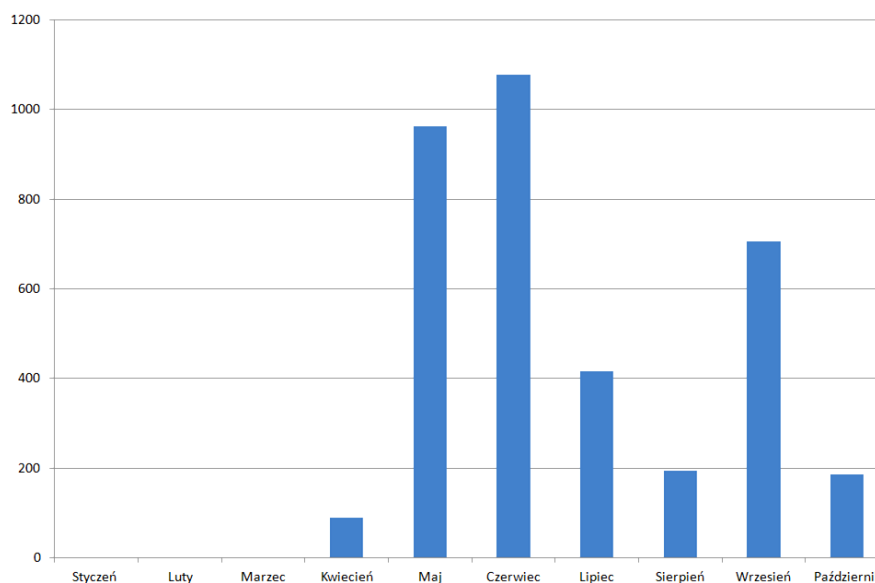
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez gospodarstwo.

„Ziołowy Zakątek” jest idealnym miejscem na rozwój sensoryczny u osób niepełnosprawnych. W 2014 roku odwiedziło ośrodek 127 osób z różnym stopniem niepełnosprawności. W szczególności osoby niewidome mogą w Ogrodzie Botanicznym rozwijać zmysł węchu i dotyku. Z takiej terapii skorzystało w tym roku 50 osób z Łomżyńskiego Polskiego Związku Niewidomych. Wycieczki w zorganizowanych grupach przyjeżdżają głównie z województwa podlaskiego i sąsiadujących, mazowieckiego i lubelskiego.

Gospodarstwo w Korycinach odwiedzane jest cały rok przez osoby indywidualne. Jednak grupy zorganizowane odwiedzają gospodarstwo najczęściej w maju, czerwcu oraz wrześniu (rys. 2). Związane jest to z główną grupą docelową jaką są uczniowie szkół podstawowych jak również z cyklem wzrostu roślin. Uczniowie zaobserwować wówczas mogą wielowarstwową budowę lasu, mrowiska, chronione i dziko rosnące rośliny jadalne czy mechanizmy obronne roślin pod mikroskopem stereoskopowym, co niemożliwe byłoby to w okresie zimowym.

Przy zwiedzaniu firmy „Dary Natury” turyści mogą podejrzeć nie tylko cykl produkcyjny mieszanek, ale i jakość poszczególnych substytutów. Większość produktów posiada certyfikat ekologiczny. Surowce używane w produkcji pochodzą z terenu Nadleśnictwa Rudka, obszarów certyfikowanych i gospodarstw ekologicznych. Obszar nadleśnictwa został objęty certyfikatem ekolo-

gicznym, który stanowi kilkanaście tysięcy hektarów. Rośliny pozyskiwane są z natury przez około 300 zielarzy dla potrzeb firmy przy czym nie ma ujemnego wpływu na otaczające środowisko. Osobom zwiedzającym przekazywana jest wiedza na temat gwarancji jaką daje certyfikat, jak również warunkach jakie musi spełniać produkt, aby go otrzymać. Dowiadują się również o roślinach zagrożonych wyginięciem.

Rysunek 2. Ilość osób z grup zorganizowanych odwiedzających gospodarstwo od stycznia do października 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez gospodarstwo.

Firma „Dary Natury” zajmuje się nie tylko propagowaniem wiedzy zielarskiej, zachowując wiedzę o tradycji i zwyczajach tej dziedziny, ale również prowadzi prace wdrożeniowe, przy realizacji których współpracuje ze Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Podlaski Ogród Botaniczny stanowi część badawczo-eksperymentalną prowadzoną przy współpracy z Zakładem Roślin Leczniczych SGGW. Między innymi prowadzone są prace nad występującą tylko na terenie województwa podlaskiego, a zarazem będącym na wyginięciu gatunkiem trawy żubrówki-turówki leśnej (*Hierochlore australis*).

Gospodarstwo agroturystyczne „Ziołowy Zakątek” jest wzorcowym przykładem innowacyjnych zastosowań. Gospodarstwo nie tylko opiera się na wiedzy i informacji, jak również jest pośrednikiem w łańcuchu między wiedzą a turystą.

Podsumowanie

Gospodarstwo agroturystyczne „Ziołowy Zakątek” oferuje innowacyjne produkty turystyczne. Wdrażane innowacje mają charakter produktowy, a ich forma uzależniona jest od docelowego segmentu, do którego jest adresowana oferta agroturystyczna. Innowacyjnymi produktami oferowanym w badanym gospodarstwie są oryginalne usługi np. warsztaty zielarskie, jak również pogadanki na temat ekologii i otaczającej przyrody. Gospodarstwo nie tylko opiera się na wiedzy i informacji, jak również jest pośrednikiem w łańcuchu między wiedzą a turystą.

Gospodarstwo realizuje zasadę zrównoważonego rozwoju. W realizacji są kolejne projekty: produkcja ekologicznych przetworów i dodatków ziołowych do pasz. Dzięki pomysłowości twórcy „Ziołowego Zakątka” wiele gospodarstw w powiecie siemiatyckim i sąsiadujące, zainteresowało się produkcją ekologiczną i współpracują z firmą „Dary Natury”.

Bibliografia

- Drucker P.F., *Innowacje i przedsiębiorczość*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1992.
- Gaworecki W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003.
- GUS, *Charakterystyka gospodarstw rolnych 2013 r.*, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2014.
- Kaluża H., Rytel M., *Innowacyjność w świetle studium przypadku gospodarstw rolniczych z gminy Mokobody*, Roczniki Naukowe Seria, 2010, t. XII, z. 5, s. 68–69.
- Maziarz Cz., *Andragogika rolnicza*, PWN, Warszawa, 1977, s. 165.
- Szpor A., Śniegocki A., *Ekoinnowacje w Polsce. Stan obecny, bariery rozwoju, możliwości wsparcia*, Warszawa 2012.
- Tatka M., *Rolnictwo w Unii Europejskiej – problemy objęcia polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną*, KCDRRi OW Oddział w Poznaniu, Poznań 2002.

Herbal Agro-ecotourism as an example of a brand-tourism product in Poland Summary

The purpose of the elaboration is an attempt at presenting an innovative approach to an agrotourism product. The analysis is based on data collected from an agro-ecotouristic farm located in the region of Podlasie. Herbal agro-ecotourism is recognized as an important productive and service enterprise with a consistently high employment rate. The situation is conducive to a coordinated development of the region. It also provides the opportunity for local farms to develop and cooperate with each other. The educational purpose of agro-tourism is also defined, showing that – thanks to an immediate contact with natural environment and country life – a tourist is able to verify his/her theoretical knowledge acquired from books and television.

Translated by: Mariola Pierzchanowska